

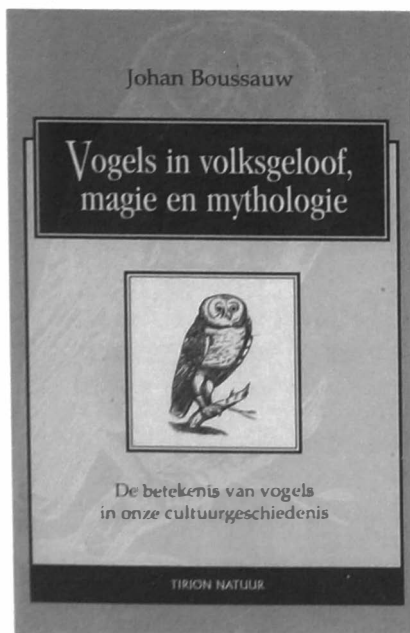
Vogels in volksgeloof, magie en mythologie

Jacques Van Keymeulen

Het boek van Johan Boussauw wil een 'flinke brok cultuurgeschiedenis' bieden omtrent de relatie tussen een aantal vogels en de mens: 'Onderwerpen als volksweerkunde, volksgeneeskunde, magie, bijgeloof, mystiek, jacht, legenden en naamgeving komen aan bod' (blz. 7). Het bronnenmateriaal waarop het boek is gebaseerd bestaat enerzijds uit geschreven bronnen, waarmee dan de 'eerste moraliserende bestiaaria', de middeleeuwse encyclopedieën en de 'eerste schuchtere pogingen van wetenschappelijke studies' worden bedoeld; anderzijds heeft de auteur geput uit het 'mondeling overgeleverde volksgeloof, dat vooral door volkskundigen rond 1900 werd genoteerd in de diverse ons omringende landen' (blz. 7). Verderop leren we dat de auteur zich vooral heeft gericht op de Lage Landen en op Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Het materiaal uit het Verenigd Koninkrijk was bij ons moeilijk te verkrijgen - volgens de auteur komt dat doordat het Verenigd Koninkrijk en Ierland eilanden zijn - zo staat op blz. 8 te lezen.

Bij de keuze van de behandelde vogels heeft de auteur zich beperkt tot 'de hier in het wild levende vogels of tot de soorten die vroeger tot de inheemse avifauna behoorden'. Het is dus wat eigenaardig in de volgende zin te lezen dat er 'dus' geen uitgestorven soorten (naast andere categorieën) worden besproken. Uit de inhoudsopgave, met 48 titels die op een vogel of een groepje vogels slaan, blijkt dat het inderdaad gaat om inheemse, wilde en nog voorkomende vogels.

Het boek is dus onderverdeeld in 48 hoofdstukjes, die elk aan één vogel of een paar verwante vogels zijn gewijd. De ordening is alfabetisch: van Aalscholver tot Zwaluw. Elk hoofdstuk start met de A.N.-benaming voor het betreffende dier als titel, daarnaast gevolgd door een opvallend mooie illustratie die uit een of ander oud boek is overgenomen. Op blz. 256 staat een 'illustratieverantwoording' met de referenties van de 16de-/17de-eeuwse werken waaruit de afbeeldingen zijn gelicht, telkens met een keurige verwijzing. De zorg die aan de selectie van de afbeeldingen is besteed, geeft aan het boek een meerwaarde. Elk hoofdstukje bevat een vrij goed geschreven compilatie van allerlei wetenswaardigheden op het cultuurhistorische vlak die de auteur heeft samengebracht op basis van zijn bronnen. Er is per hoofdstukje geen vaste rubricering, hoewel sommige rubrieken blijken de tussentiteltjes als 'natuurverklarende sprookjes' (waarmee de auteur een sprookje bedoelt waarin getracht wordt

uiterlijk en gedrag van de vogel te verklaren), ‘naamgeving’ enz. terugkeren.

De verwijzing naar de bronnen gebeurt losweg (Plinius zegt ...; Volgens Nozeman ...) en soms helemaal niet (Volgens de Grieken ...; Uit bestaande gegevens kunnen we opmaken dat ...), zodat de lezer niet steeds goed kan volgen waar de auteur zijn wetenschap vandaan haalt. Ook is dikwijls niet duidelijk of de gemelde zaken op feiten dan wel op de fantasie van één of andere auteur berusten. Dat is het gevolg van de werkwijze van de auteur die in zijn inleiding zegt dat het bronnenmateriaal ‘grondig (is) geselecteerd en zonder enige subjectieve beoordeling tot een leesbaar geheel aan elkaar (is) gesmeed’ (blz. 7).

Wat de passages over naamgeving betreft, is - zoals dikwijls bij cultuurhistorische boeken van dit type - zeer grote voorzichtigheid geboden. De bibliografie bevat immers geen enkel toonaangevend etymologisch naslagwerk, en ook niet dat van bijv. Klaas Eigenhuis, *Verklarend en etymologisch woordenboek van de Nederlandse vogelnamen* (Amsterdam, Stichting Dutch Birding Association, 2004), dat nochtans geheel aan vogelbenamingen is gewijd. Een ouder werk is dat van Blok en Ter Stege, *De Nederlandse Vogelnamen en hun betekenis* (1995, 2004⁴; www.bergboek.nl). De auteur had misschien niet de bedoeling recente werken over naamgeving te verwerken, maar het is jammer dat op die manier fantasievolle etymologieën uit zijn bronnen kritiekloos opnieuw naar het publiek worden gebracht.

Het boek sluit af met een lijst van ‘Autoriteiten’, van Albertus Magnus tot Thomas van Cantimpré (blz. 245- 251) en met de ‘Geraadpleegde literatuur’ (blz. 252-255). Dat overzicht bevat o.a. een boek waarvan ondergetekende co-auteur is, nl. een aflevering van het *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten* over de vogelbenamingen (Van Den Heede en Van Keymeulen 1996). Het is jammer dat de parallelle afleveringen van het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* en het *Woordenboek van de Limburgse Dialecten* blijkbaar over het hoofd gezien zijn. Laten we hopen dat de bibliografie voor de andere cultuurhistorische terreinen dan de naamgeving met grotere zorgvuldigheid is samengebracht.

Kortom, het werk van Johan Boussauw is leuk en onderhoudend om te lezen. De oude prenten die hij opneemt zijn interessant. Op wetenschappelijk gebied lijdt het boek onder de onnauwkeurige verwijzingen en de vermenging van waarheid en verdichtsel.

Johan Boussauw, *Vogels in volksgeloof, magie en mythologie*, Tirion Uitgevers B.V., Baarn, 2005, 256 blz.